

PIERRE LAFITTEREN OMENALDIA

Baigorri, 1977 - X - 22

Jean Haritschelhar

Euskaltzale jaun andereak,

Baigorriin zirezte beraz egun bilduak zuen urteko biltzar nausiaren egiteko. Ez da lehen aldia Baigorri hautatzen duzuela xede hortako.

Baigorriko mera gisa eta Baigorriar guzien izenean eskerak bihurtzen derauzkitzuet egin duzuen hautuarentzat. Hautu ona segurki Baigorri erroitik euskalduna baita kanpoz eta barnez, axalez eta mamiz, gorputzez eta bihotzez.

Ikusi dituzketzue Baigorriko etxe eta etxaldeak osoki napartarrak, beren harri gorrizko athaburu eta leiho buruekin, bi aldeetako harrizko paretek finkatzen dituztela aintzin alde xurian dauzkaten galeri ederrak. Ikusi duzue ere oixtian eliza, hori ere euskalduna XVII garren mendeko aldare nagusi batez apaindua. Plaza laxoa ere handi eta zabala, laxoan lehenik, errabotean gero, ezagutu baititu pilotak ukan dituen oren orroitgarriak. Ikusiko duzue bazkari denboran herriak eraiki duen trinket berria.

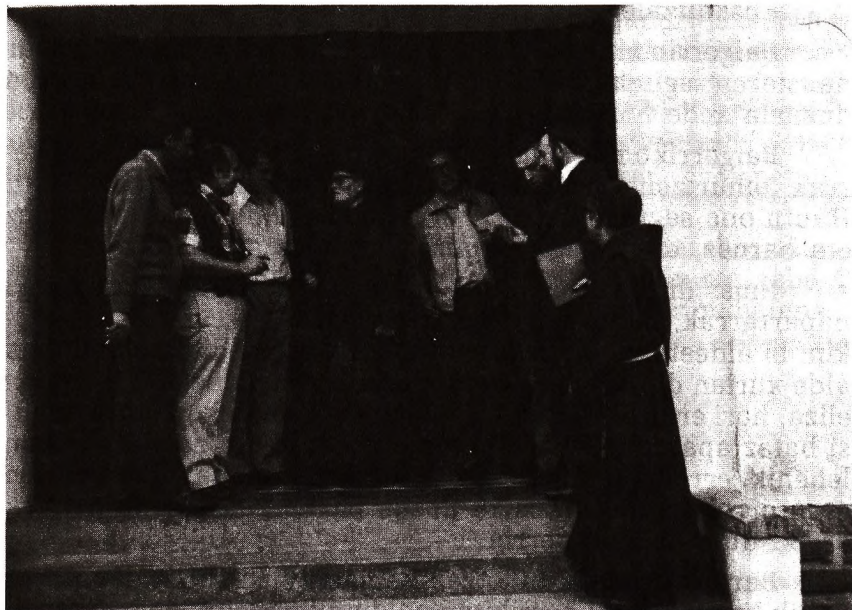
Barnez, mamiz, bihotzez Baigorri euskaldun dago. Nor nahik baino hobeki berrikitan galdu dugun Urepeleko pertsulariak, XALBADOR gure adixkideak, senditu eta erran du Baigorriren eskualtzaletasuna:

Euskal Herri guziko xoko pollitena
Zu zare zu Baigorri, ene maiterena,
Kantari, pilotari, oro dituzuna,
Euskara maiteari fidelik zaudena.

Beha zure umeak zoin zintzo dabilztan
Astean lanean ta igandez elizan;
Nafarroa gaineko mendien gerizan
Zure Kaskointzerikan ez ditake izan.

Igande arratsalde zoin den zoragarri
 Baigorriko gazteak plazan pilotari!
 Handik etxerakoan euskaraz kantari
 Etsenplu har dezagun zu baitan Baigorri.

Huna beraz, Baigorri, Baxenabarreko herri euskalduna, ohoratua egun euskaltzaleen biltzar horrekin. Herriaren ize-nean agurtzen zituztet eta bihotzaren erditik erraiten derautzu: "ONGI ETORRI DENERI".

P. Lafitte euskaltzain batzurekin.

Mera gisa agurtu balinbaditut egun Baigorriin diren Euskaltzaleak, zu nahi zintuzket orai agurtu: Jaun Kalonje mai-tea. Eta zutan bereziki Baigorriar baten semea, Baigorriin baituzu zure erroetarik bat, zure aita sortu zelakotz Baigorriin.

1868-an gira. Urdoze Buztinagan bizi da guarda familia bat. Henri Pascal Lafittek berrogoi eta hiru urte ditu. Ezkondua da Catherine Ithurralderekin eta 1868-ko maiatzaren 31-an sortzen zaie seme bat, zure aita izanen dena: Joseph emaiten diote izena.

Beraz zuk ere Oxobi bezala baduzu zer ikusteko Baigorriekin. Jakin zazu ohore zaukula.

Alabainan izan dea sekulan, gure Euskal Herri maitean, zuk bezenbat egin duenik euskararen alde? Jadanik ikusten dut zimurtzen duzula aurpegia. Egia erran, ez zira ohorez gose eta ez dituzu konplimenduak maite. Eta zuk nahi ala ez egia balitz erraiten dudana. Hartarat noa.

Badu 50 urte baino gehiago euskara erabiltzen, idazten eta lantzen duzula. Egin dituzun lanen tituluek hiruzpalau orrialde betetzen dituzte Jon Bilbaok agertarazi duen bibliografian. Ez ditut denak aipaituko aspergarri baititaike denentzat bainan heietan hautatuko ditut zoinbeit, ene ustez handienak, aberatsenak, baliosenak.

Gure hizkuntza duzu maitatu bereziki. Bainan zer ote da hizkuntza? Da lehenik hitza, hitzarekin erraileak besteari zer-bait adiarazten baitako; da gero hitz artekoen joskera, egun guzietako mintzaira baliatuz edo mintzo aberatsagoa bilatuz. Hitza euskaldun gehienek amaren bularretan xurgatu dute eta gero familian lehenik, auzo eta herritarren laguntzarekin aberasten eta joritzen dute. Bainan aski ote dea hori hizkuntza batez jabetzeko? Ez dea eginbide guretzat euskararen lantzea, irakurtuz, ikasiz eta idatziz? Zer bada egin tresnarik gabe, euskal hiztegirik eta gramatikarik gabe?

Ez dut erran nahi zuk baino lehen nehork ez zuela deus egin xede horieri buruz. Hamaseigarren mendetik hunarat badakigu hortaz kezkaturik zaudela euskaldun asko. Heien lanak baliatu dituzu, aitortuz goraki zer ziren zinituen zorrak. Hara beraz aita Lhande-n hiztegia. Nork daki hiztegi hortan frango guti arizan dela aita Lhande, baitzuen orduan bertzerik egiteko eta egiazko langile errabiatuak zirela Aranart jaun-a eta zu? Ipar Euskal Herrian agertu den hiztegirik aberatsena da. Hamar urte baino gehiago pasatu ditutzue lan hortan, gauak egun eginenez behin baino gehiagotan.

Bazinuten bertze asmorik: frantses euskara deitu hiztegi bat egin behar zintutela. Bainan denbora joan zen, gerla etorri. Zorionez bertze euskaltzale bat lotu zen lanari eta egun batez ekarri zauzun egin zuena. Eta zuk, bertze batek ogia eta arrainak hartu zituen bezala eta emendatu, zuk ere hartu zintuen hiztegiño hori eta osoki osatu. Edozoin idazlek bi hizte-

gi horiek bere idazteko mahainaren gainean dauzka. Ez deza-ke deus egin horiek gabe. Egun guzietako lagunak ditu.

Eta zure gramatika, lapurtar baxenabartar gramatika, ez ote da hori ere ikasleak, erakasleak, idazleak behar duen eskupeko tresna? 500 orrialde eskas ditu eta hor izen, izen lagun, aditz eta edozoin gramatikazko hitzek hartzen dute bizi berezi bat. Badakit ez zirela beti ados orduan erakutsi zinituen gauzekin, 1944 ean agertarazi baitzinen eta geroztik linguistikak asko aintzinamendu egin duelakotz. Badakik —zuhaurek erranik— berriz egin behar bazinu ez zinezakela berdin egin. Bainan halere hor dago obra balios eta beharrezkoa, bere osotasunean. Zeren eta zernahi aurki ditake liburu hortan: etsenplu bat: Axularren Geroa irakurtzean hatxeman nuen sekulan aurkitu ez nuen hitz bat, aditza iduriz: lekidikaio. Eskuratzen dut zure gramatika (egia erran, aski nuen eskua hedatzea, beti menpean baitaukat) eta 269 garren orrialdean esplikatzen duzu nundik datorren forma hori eta bide nabar erakusten daukuzu gure ahaltasunezko *ke* hizkia *kai* (edo *gai*) etik datorrela.

Hiztegi eta gramatika egile alde batetik bainan literatura argitzaile ere. Berriz biziara dituzu hemen nahas mahas emaiten ditudan Adema eta Barbier, Lacombe eta Landerretche, Aita Blaise Babaguy, Julien Heguy apeza, Gasteluzar, Oihenart bere "Art poetique" delakoarekin, Manex Etxamendy, Etchepare, Hiriart-Urruty, gure bikario jeneralaren osaba, Dibarrart, Saint Pierre, Oxobi, Salvat Monho, Lassalle, Arotçarena. Zuri esker heien obrak, olerki ala hitz laxo, denen eskuetan izan ditaizke, hala hola gure kantu xaharrak *Kantatz*, *Errepikan* edo *Kantu Kanta Kantore* liburuekin Euskal Herriko etxe guzietan sartu baitira.

Horrekin aski, utzi behar baiteiet bertzer, zerbait erraiteko. Hiztegi, gramatika eta literaturari buruz egin obrekin agertzen zira zure bizi guzian izan zirena: erakasle gehien, egiazko maisu. Euskal kulturak ukan du zu baitan sustatzaile paregabea, ez bakarrik egin dituzun lanen gatik bainan sortu dituzun dizipuluekin eta egun eskerdun agertzen zauzu Euskal Herri osoa aitortzen dutela denek zer zorretan dauden zurekin.

Eta ez nezake burura mintzaldi hau buruz burukako bi hitz erran gabe. Orhoit zirea jaun Kalonje maitea; 1955-eko

Uztaila zen. Herria astekarian bulegoan sartu zen gizon gazte bat zu ikusi beharrez. Ez zinuten elgar ezagutzen eta erran zauzun gizon gazteak nahi zituela euskal ixtudioak hasi, nahi zuela euskara landu eta sakondu. Orduan irri goxoño batekin itzuli zinen eta harmairu batetarik hartu zinituen eta hautatu dotzena bat liburu.

—Zonbat zor dauzut, Jauna?

eta zuk:

—Ez dautzut deus galdegiten, bakarrik lanean artzea.

Eskerrak bihurturik joan nintzan. Liburu heien artean Larrasquet-ek Etxahuni buruz eginikako liburua. Ikus deza-kezu, jaun Kalonjea, zer ondorioak ukaiten ahal dituen emaitza batek. Eta geroztik beti elgar ikusi dugu, geroztik segitu dituzu ene ikertzeak, eskaini zure kontseiluak, irakurtu ene lanak, xuxendu ene hutsak. Zer atsegina neretzat erakaskuntzako Jaun minixtroak onhartu zuelarik izan ziten Lafon eta Mitxelenarekin ene "tesis"-aren haztatzaile.

Eta egun duela 22 urte egin nauzun galde berbera egiten dauzut:

—Zer zor dauzut Jauna?

—Zuk arraposturik ez.

Eta nik orduan: zor dautzut Jauna dudan euskararen amodioa, hitz batez zor dautzut ene euskaltasuna. Hortakotz bihotzaren zolatik: MILESKER JAUNA!